

ומוסיפה הגמרא לבאר את שיטת בית הלל. כי לכאורה יש לומר: אף על פי שנזיר אינו, מכל מקום יהא נדור מן הגרוגרות, ומשום שיש לפרש את מה שאמר "הריני נזיר מן הגרוגרות" שהוא כאילו נדר מן הגרוגרות; ולבאר את הטעם שאינו כן, אומרת הגמרא: (9)

ובית הלל, סברי כרבי שמעון, האומר כל שלא נדר כדרך הנודרים אינו נדר. והיות שלא נדר כדרך הנודרים מן הגרוגרות, שהם אומרים "קונם עלי גרוגרות", אלא אמר "הריני נזיר מן הגרוגרות", לכן אין כאן לא נזירות ולא נדר.

דתנן [מנחות קג א, והובא כאן בעמוד ב] (10):

המתנדב ואומר: "הרי עלי מנחה מן השעורים" — שאין מנחת נדבה באה מהם — יביא מן החטים.

ורבי שמעון פוטר, היות שלא התנדב כדרך המתנדבים. (11)

ומבארת הגמרא, שמתניתין [משנתנו] דלא ט-ב כי האי תנא המפרש את מחלוקת בית שמאי ובית הלל באומר "הריני נזיר מן הגרוגרות" באופן אחר:

דתניא: רבי נתן אומר, מי שאמר "הריני נזיר מן הגרוגרות":

בית שמאי אומרים: הרי זה נדור מן הגרוגרות ונזיר לכל איסורי נזיר, (1) שלא

11. לא ביארו לנו התוספות, איך למדנו מרבי שמעון שלא לפרש בלשון "הריני נזיר מן הגרוגרות" שהוא פרוש מן הגרוגרות, והרי עד כאן לא שמענו לרבי שמעון אלא במי שאומר: הרי עלי מנחה מן השעורין וכיוצא בזה, שאי אפשר להעמיס בדבריו חיוב מנחה כדינה, ולכן אינו חייב בה, אבל באומר: "הריני נזיר מן הגרוגרות" שיש להעמיס בכוננתו שנתכוין ללשון "פרישות" ובתורת נדר, אפשר שמודה רבי שמעון שנפרש דבריו כן, ואף על פי שלא השתמש בלשון בני אדם.

1. הראשונים נחלקו בביאור הדברים, יש הסוברים שהכונה לומר פעמים שהוא נדור ופעמים שהוא נזיר [ראה ברא"ש], ויש המפרשים כפשוטו שהוא נדור וגם נזיר [ראה תוספות רי"ד ומפרש], ולשון התוספות נוטה יותר כפירוש זה, וכך נתבאר בפנים.

ב"מחנה אפרים" צדקה סימן ח שהביא כן מגמרא], וכן היא דעת הרמב"ם בפרק טו ממעשה הקרבנות, ולכאורה זה נגד המבואר כאן, שבנזירות שהיא כהקדש יש חזרה תוך כדי דיבור.

ובפשוטו יש לומר שאין זו סתירה, כי התוספות שם פירשו את הטעם שאין מועיל חזרה בהקדש, שהוא משום ד"אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט", וזה יש לומר שאין אומרים בנזירות; אבל ב"מחנה אפרים" שם הקשה מכח זה על פירוש התוספות בסוגיין, [וכן הרגיש בקושיא זו, רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס למנחות דף פא ב, ודף קג בתוספות שם ריש עמוד א]; וראה עוד בזה בהערה בעמוד ב.

9. נתבאר על פי התוספות.

10. ראה שם.

כמשנתנו בדעת בית שמאי, שהרי לדעת תנא קמא הרי הוא נזיר ואינו נדור, ולדעת רבי יהודה, הרי הוא נדור ואינו נזיר.

ובית הלל אומרים: הרי זה נדור מן הגרוגרות ואין נזיר כלל, [וכדעת בית שמאי לפי התנא דמשנתנו].

ומבארת הגמרא את טעמם של בית שמאי ובית הלל לפי שיטתו של רבי נתן:

בית שמאי סברי לה כרבי מאיר ש"אין אדם מוציא דבריו לבטלה". וכיון שהזכיר לשון נזירות ודאי לנזירות נתכוין, וגם כרבי יהודה דמשנתנו, שהרי הוא נדור מן הגרוגרות, ומשום שנעשה כאומר "הרי הן עלי קרבן". ואין אומרים "שלא התנדב כדרך המתנדבים".

ובית הלל סברי לה כרבי יהודה — דמשנתנו אליבא דבית שמאי — שהוא נדור מן הגרוגרות, משום שנעשה כאומר "הרי הן עלי קרבן" ואף שלא התנדב כדרך המתנדבים.

לישנא אחרינא אמרי לה [לשון אחרת בדברי הכרייתא]:

רבי נתן אומר:

בית שמאי אומרים: הרי הוא נדור ואינו נזיר.

ובית הלל אומרים: לא נדור ולא נזיר וכמבואר במשנתנו לכולי עלמא.

ומבארת הגמרא: **בית שמאי כרבי יהודה** דמשנתנו שהוא נדור משום שנעשה כאומר "הרי הן עלי קרבן", ואף שלא התנדב כדרך המתנדבים.

ובית הלל כרבי שמעון הסובר שאפילו נדור אינו, כיון שלא התנדב כדרך המתנדבין, וכמבואר בגמרא לעיל.

נתן התם במנחות קג א:

כל המנחות באות מן החיטין, חוץ ממנחת העומר ומנחת סוטה; וכל המנחות באות מן הסולת שהוא קמח מנופה, חוץ ממנחת סוטה שהיא באה קמח; וכל המנחות באות בשמן ולבונה, חוץ ממנחת חוטא ומנחת סוטה.

המתנדב ואומר: **הרי עלי מנחה, להביא מן השעורים** —

יביא מנחה מן החיטים, כדין מנחת נדבה.

ואם אמר: **הרי עלי מנחה מן הקמח** —

יביא מנחת סולת.

ואם אמר הרי עלי מנחה **לא בשמן ולבונה** —

יביאנה בשמן ולבונה.

"חצי עשרון" —

יביא עשרון שלם, שאין מנחה באה פחות מעשרון.

"עשרון ומחצה" — **יביא שנים.**

רבי שמעון פוטר לגמרי, כיון שלא התנדב כדרך המתנדבים.

ומבארת הגמרא: **מאן תנא**, מי הוא התנא קמא הסובר דכי אמר "הרי עלי מנחה מן השעורים", מביא מן החיטים?

לומר שדברי תנא קמא במנחות: "הרי עלי להביא מנחה מן החיטין יביא מן השעורים", דברי הכל – בין בית שמאי ובין בית הלל דמשנתנו – היא:

כי במשנה במנחות אנו עוסקים באומר: "אילו הייתי יודע שאין נודרים כך [להביא מן השעורים], לא נדרתי כך [להביא מן השעורים] אלא כך [להביא מן החיטים]", אלא שטעיתי וחשבתי שנודרין גם מן השעורים.

ולכן אפילו לבית הלל הסוברים במשנתנו שאם אמר "הריני נזיר מן הגרוגרות" אינו נזיר, מודים כאן שצריך להביא מן החיטים.⁽⁴⁾

והגמרא מביאה כאן מחלוקת נוספת בין חזקיה ורבי יוחנן, שבפשוטו נראה שהחליפו שיטתם:

אמר חזקיה: במחלוקת היא שנויה, ובית שמאי דמשנתנו היא!

לאו [האם לא] אמרי בית שמאי במשנתנו, כי אמר "הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה" הוי נזיר, ונתבאר טעמם לעיל, משום שהם סוברים שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכשאמר "הריני נזיר" נתכוין לנזירות, וכשאמר: "מן הגרוגרות ומן הדבילה", חזר בו מעיקר קבלתו, וכיון שאין שאלה בנזירות אינו יכול לחזור בו והרי הוא נזיר.

הכי⁽²⁾ נמי, כי אמר "מן השעורים" מביא מן החיטים, ומשום שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכשאמר "הרי עלי מנחה" נתכוין למנחה מן החיטין, ומה שאמר "מן השעורים" לחזרה נתכוין, וכיון שאין שאלה בהקדש, לא מועילה חזרתו.⁽³⁾

ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא, יכול אתה

2. נראה דצריך לומר: הכא נמי.

3. א. הקשה רבינו עקיבא איגר: עד כאן לא אמרו בית שמאי שאין שאלה בהקדש, אלא כשכבר הקדיש, אבל ב"נדר הקדש" לא שמענו לבית שמאי שיאמרו: אין שאלה בהם; ואם כן, כאן שאמר: "הרי עלי להביא מנחה" שאינו אלא נדר של הקדש, אפילו בית שמאי מודים שהוא הקדש, [וראה בחידושים בשם הגרי"ז כאן, שפירש על פי סברא זו את הסוגיא במנחות].

וב"ארזי הלבנון" הביא בשם ה"בית מאיר" כאן, שכתב שלא כדברי רבינו עקיבא איגר, אלא אף בנדר הקדש אין שאלה לדעת בית שמאי, וכן נקט בפשיטות הרי"ט אלגאזי בבכורות שהובא בהערה בעמוד א.

ב. בהערה בעמוד א הובאו דברי התוספות

במנחות פא ב, שאין חזרה מועלת אפילו תוך כדי דיבור בהקדש, [וראה מה שנתבאר שם שלא תקשה מן הסוגיא לעיל על דבריהם]; ומסוגיא זו יקשה על דבריהם, שהרי מבואר דתנא קמא אינו יכול לסבור כבית הלל, ומשום דאם כבית הלל הרי חזר בו תוך כדי דיבור ולמה יביא מן החיטין; ולפי מה שכתבו התוספות שם דבהקדש אין מועיל חזרה בתוך כדי דיבור, הרי מצי סבר תנא קמא אפילו כבית הלל, שעד כאן לא אמרו בית הלל שמועלת חזרתו אלא בנזירות, אבל בהקדש אפילו בית הלל מודו.

4. רבינו עקיבא איגר תמה בזה, דמה בכך שאילו היה יודע היה מקבל עליו מנחה מן החיטין, והרי אפילו דברים שבלב אין כאן, כיון שלא חשב כלל להביא מן החיטין, ואיך נתחייב

כך: אילו הייתי יודע שאין נודרים להביא מן השעורים, הייתי נודר להביא מן החיטים.

ולכן מחלק חזקיה בין מי שהתנדב מן השעורים שיש מי שטועה ואומר אף מנחת נדבה באה שעורין, ובין מי שהתנדב מן העדשים שאין אדם טועה שהיא באה מהן, היות ואין שום מנחה באה מן העדשים.

ומפרשת הגמרא: **ואמאי הדר ביה** [למה חזר בו חזקיה] מדבריו הראשונים בפירוש המשנה במנחות, שדברי תנא קמא הם כדעת בית שמאי דמשנתנו?

אמר רבא: כי מתניתין קשיתיה [לשון המשנה במנחות הוקשה לו], כלומר: אם תמצוי לומר שטעם התנא הוא משום סברת בית שמאי, תיקשי: **מאי איריא דתני מן השעורים** [למה שנינו אופן שקיבל עליו מן השעורין] —

ליתני מן העדשים, [ישנה התנא אופן אחר: שהתנדב מנחה מן העדשים], שזה הוא חידוש גדול יותר!?

אלא בהכרח דהתם במשנה במנחות הטעם **משום טעותא הוא** [משום שהיה טועה שמנחה באה מן השעורים] וכרבי יוחנן, דהיינו שהיה טועה וסובר שאפשר להביא מנחה מן השעורים, ולכן אין דין זה אמור אלא כשהתנדב מן השעורים ולא כשהתנדב מן העדשים.

ורבי יוחנן — נחלק על חזקיה — **ואמר:**

אמר חזקיה: לא שנו במשנה במנחות, שכשהתנדב מנחה מן השעורים יביא מן החיטים, **אלא כשאמר:** "הרי עלי מנחה להביא מן השעורים", היות ויש במינם קרב לגבי מזבח במנחת העומר ובמנחת סוטה.

אבל אם אמר: "הרי עלי מנחה להביא מן העדשים", היות ואין במינם קרב לגבי מזבח, לכן לא מיתיה ולא כלום [אינו מביא מנחה כלל].

ותמהה הגמרא:

מכדי, הרי חזקיה עצמו [לעיל בגמרא] **כמאן מוקים לה** [כדעת מי הוא מפרש] **למתניתין** דמנחות? — **כבית שמאי** דמשנתנו, הסוברים: אם אמר "הריני נזיר מן הגרוגרות" הרי הוא נזיר, וכך גם המתנדב מנחה מן השעורים יביא מן החיטים.

ואם כן תיקשי על דברי חזקיה עצמו:

הא עדשים לגבי מנחה שאין במינם קרב, **כגרוגרות לגבי נזיר דמו** [הם דומים], שהרי אין במינם אסור לגבי נזיר —

ומכל מקום **קאמרי בית שמאי דהוי נזיר**, ומשום שאנו מחלקים את דבריו לנדר וחרטה. ואם כן, אף כשהתנדב מנחה מן העדשים נחלק את דבריו לנדר וחרטה, ומה איכפת לן שאין במינם קרב לגבי מזבח!?

ומשינן: **הדר ביה** [חזר בו] חזקיה ואף הוא מפרש כרבי יוחנן בטעם המשנה במנחות, ואין המשנה עוסקת אלא במי שאמר אחר

לא מיבעיא כי אמר מעדשים דמייתי מנחה מעלייתא [שמביא הוא מנחה טובה מן חיטים], דאיכא למימר מיהדר הוא דהדר ביה [כי אנו אומרים שלחזור בו נתכוין], ואם כן תפוס לשון ראשון, שהרי אינו יכול לחזור בו, וכדעת בית שמאי שאין שאלה בהקדש.

אלא [אבל] כי אמר "מן השעורין" הייתי אומר: ודאי דלא נתכוין לחזור בו, אלא הכי קאמר: אי קדשה [אם יכולה מנחת השעורין שאביא להתקדש] כמנחת העומר או^{א-1} — כמנחת סוטה הבאות מן השעורים — תקדוש אף זו שאביא, כלומר: הריני מתחייב להביא מנחת שעורין שהרי תקדוש לכשאביאנה —

ואי לא — שאין יכולה המנחה שאביא להתקדש כמנחת נדבה — לא אביא מנחה כלל.

קא משמע לן משנתנו, דאף כשאמר מן השעורין לא התנה את קבלתו בכך, אלא שנתכוין לחזור בו, ולפיכך מייתי [מביא הוא] מנחה מן החיטים, שהרי אינו יכול לחזור בו, וכבית שמאי שהם אומרים: אין שאלה וחזרה בהקדש.

מתניתין:

מי שאמר: "אמרה פרה זו [הרבוצה לפניו]: הריני נזירה אם עומדת אני".

וכן מי שאמר: "אמרה⁽¹⁾ הדלת הזו [הנעולה בפניו]: הריני נזירה אם נפתחת אני".

אפילו כשהתנדב מן העדשים יביא מן החיטים לדעת תנא קמא במשנה דמנחות.

ותמחה הגמרא: והא רבי יוחנן עצמו הוא דאמר — לפרש את טעמו של התנא קמא — שהמשנה עוסקת באומר: "אילו הייתי יודע שאין נודרין כך [מן השעורים] לא נדרתי כך כאשר נדרתי אלא כך [הרי עלי מנחה מן החיטים]".

ואם כן, הלוא זה אינו שייך אלא במי שהתנדב מן השעורים שיש מי שטועה בכך, אבל כשהתנדב מן העדשים שאין אדם טועה בכך, למה אמר רבי יוחנן שיביא מן החיטים?!

ומשינין: אכן לדעת רבי יוחנן עצמו, אם התנדב מן העדשים אינו מביא מן החיטים, אלא שלדבריו דחוקיה הוא דקאמר רבי יוחנן, כלומר: לשיטתך שהיית חלוק עלי בפירוש המשנה במנחות, היה לך להחזיק בדעתך ולומר שאכן אף המתנדב מן העדשים יביא מן החיטים —

כי את מאי טעמא קא הדרת בכך [משום מה חזרת בכך] מפירושך? משום דלא קתני בהדיא במשנה: "מן העדשים", שהוא לדעתך חידוש גדול יותר —

אין זו סיבה מספקת לחזור בכך, כי:

כי דלמא, "לא מיבעיא", קאמר התנא.

דהיינו: לא רק כשהתנדב מן העדשים יביא שעורים אלא אף כשהתנדב מן השעורים [כלומר, אדרבה כשהתנדב מן השעורים הוא חידוש גדול יותר] —

1. כן גורס הרא"ש בלשון נקבה, וכדכתיב "הדלת תסוב על צירה", וראה בתוספות יום טוב